

Nr 225.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förbättrad lönestatistik; given Stockholms slott den 11 april 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och socialdepartementen anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om en förbättrad lönestatistik samt anför därvid följande.

Inledning.

Önskemål om förbättringar i den officiella löpande lönestatistiken beträffande arbetar- och förvaltningspersonal inom industri och samfärdsel m. m. ha framkommit i olika sammanhang. Denna statistik, som utarbetas inom socialstyrelsen, är grundad på frivilliga uppgifter från arbetsgivarna. I fråga

om industriarbetare m. fl. avse uppgifterna den totala lönesumman under året, antalet utgjorda arbetstimmar och medeltalet arbetare per avlöningstillfälle, allt med fördelning på män, kvinnor och minderåriga samt på tidlön, ackordslön, övertidstillägg m. fl. förmåner. Olika brister vidlåda den på detta material grundade statistiken, i främsta rummet att den ger en relativt ofullständig belysning av lönestrukturen inom den svenska industrien. För de större och medelstora företagen inom den egentliga industrien är materialet visserligen representativt, trots att uppgiftslämnandet varit grundat på frivillig överenskommelse. I övrigt förekomma däremot betydande luckor. Viktigare är dock att denna statistik på grund av materialets natur icke kan lämna några uppgifter om löneförhållandena för skilda yrkesgrupper inom en och samma bransch eller överhuvud taget uppgifter om de individuella lönevariationerna inom branscherna. De beräknade medelårslönerna för olika branscher — vilka erhållas genom att lönesummorna divideras med medeltalet arbetare per avlöningstillfälle — utgöra icke heller några säkra mått på samtliga arbetares genomsnittliga ekonomiska standard utan återge närmast medelinkomsten inom branschen för de arbetare, som varit sysselsatta hela året vid respektive företag eller den del av året, då företagen varit i gång. Såsom en brist kan jämväl framhållas, att bearbetningen av materialet vanligen medfört en sådan tidsutdräkt, att användbarheten av statistiken väsentligen minskats.

Frågan om en förbättring av denna lönestatistik har tidigare varit föremål för utredning. Efter uppdrag av Kungl. Maj:t den 9 november 1928 verkställde socialstyrelsen utredning i ämnet och framlade i oktober 1931 förslag om vissa förbättringar (SOU 1931: 32). Förslaget föranledde emellertid ingen åtgärd från statsmakternas sida.

Sedan landsorganisationen i Sverige i en den 7 mars 1944 dagtecknad framställning hemställt, att Kungl. Maj:t måtte igångsätta en utredning om en förbättring av ifrågavarande lönestatistik under beaktande av vissa i skrivelsen framhållna synpunkter och önskemål, tillstyrkte socialstyrelsen förslaget om en utredning i ämnet. På basis av då föreliggande material för frågans bedömande ansåg jag icke lämpligt att tillsätta en särskild sakkunnigutredning med representanter för arbetsmarknadens olika parter utan anmodade i stället socialstyrelsen att i samråd med de hos arbetsmarknadsparterna anställda statistikerna verkställa en preliminär undersökning av vissa spörsmål av betydelse för den ifrågasatta förbättringen av lönestatistiken. I skrivelse den 8 oktober 1945 lämnade styrelsen en redovisning för detta uppdrag, och härigenom erhöles förbättrade utgångspunkter för igångsättande av en utredning i ämnet. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 januari 1946 har jag tillkallat särskilda sakkunniga för att inom finansdepartementet biträda med utredning angående förbättrad lönestatistik, nämligen ledamoten av riksdagens första kammare, landshövdingen *Th. E. N. Bergquist*, tillika ordförande, direktören *E. H. Brodén*, sekreteraren *L. G. Rehn*, direktören *G. A. Styrman*, statistikföraren *G. I. H. Svensson* och ledamoten av riksdagens första kammare, direktören *O. V. Åman*.

I direktiven för de sakkunniga angavs, att vid utredningen i främsta rummet borde prövas, huruvida vissa av socialstyrelsen preliminärt angivna riktlinjer för lönestatistikens utveckling tillgodosåge de anspråk, som borde ställas på den officiella lönestatistiken, och kunde realiserats inom en rimlig kostnadsram. Vid bedömandet av den rimliga kostnadsramen för en utvidgad lönestatistik borde beaktas, i vad mån ett utbyggande av den statliga lönestatistiken kunde förväntas medföra en begränsning av den statistik, som fackorganisationerna på arbetsmarknaden för närvarande upprätta var för sig, samt om en sådan utbyggnad även möjliggjorde begränsningar i avseende å annan statistik beträffande inkomster, som för närvarande utarbetas. I direktiven uttalades vidare, att frågan om arbetsgivarnas medverkan vid uppgiftslämnandet borde lösas i samråd med de utredningsmän, som chefen för justitiedepartementet den 31 december 1945 bemyndigats tillkalla för att verkställa en förberedande utredning om ökad offentlig redovisning av företagens ekonomiska förhållanden. I övrigt uppdrogos i direktiven vissa närmare riktlinjer för utredningsarbetets bedrivande.

De sakkunniga — vilka antagit benämningen 1946 års lönestatistik-sakkunniga — ha avgivit ett den 11 december 1946 dagtecknat betänkande i ämnet (SOU 1946: 90). De sakkunniga ha med utgångspunkt från verkställda undersökningar och inhämtade yttranden diskuterat behovet av och formerna för en utvidgning av den offentliga lönestatistiken, ävensom härmed förknippade organisatoriska spörsmål. Härvid har förutsatts, att den offentliga lönestatistiken jämväl framdeles skulle i huvudsak handhavas av socialstyrelsen samt att detaljerade planer beträffande denna statistiks omfattning och utformning skulle utarbetas av socialstyrelsen i samråd med arbetsmarknadens partsorganisationer.

I enlighet med sina direktiv ha de sakkunniga haft överläggningar med de utredningsmän, som chefen för justitiedepartementet den 31 december 1945 tillkallat för att verkställa en förberedande utredning om ökad offentlig redovisning av företagens ekonomiska förhållanden.

Den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken, vilken kommitté konstituerats vid sammanträde i Köpenhamn i juni 1946, har informerats om de sakkunnigas arbete.

Över betänkandet ha infordrade utlåtanden avgivits av 1943 års sekretessutredning, försvarets fabriksstyrelse, socialstyrelsen, statens arbetsmarknads-kommission, socialvårdskommittén, generalpoststyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, allmänna lönenämnden, konjunkturinstitutet, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, överståthållarämbetet ävensom länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, varjämte följande organisationer avgivit yttranden, nämligen bankernas förhandlingsorganisation, föreningen skogsarbeten, handelns arbetsgivarorganisation, svenska lantarbetareförbundet, landsorganisationen i Sverige, målarmästarnas riksförening i Sverige, svenska arbetsgivareföreningen, svenska landskommunernas förbund, svenska

landstingsförbundet, svenska lantarbetsgivareföreningen, statstjänarkartellen, svenska stadsförbundet, Sveriges centrala restaurangaktiebolag, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges redareförening, Sveriges segelfartygsförening, Sveriges skogsägareförbund, tidningarnas arbetsgivareförening, tjänstemännens centralorganisation, Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening.

Jag övergår härnäst till att redogöra för de spörsmål, som behandlas i lönestatistiksakkunnigas betänkande.

Den offentliga lönestatistikens uppgifter.

Lönestatistiksakkunniga framhålla beträffande de krav, som böra ställas på den offentliga lönestatistiken, att denna statistik lämpligen borde kunna praktiskt utnyttjas såsom informationsmaterial dels för förhandlingar om löneavtal, dels för den allmänna ekonomiska och sociala politiken. Vid förhandlingar om arbetsavtal och överläggningar beträffande lönepolitiska frågor vore det sålunda önskvärt, att arbetsmarknadens parter och det allmännas organ hade tillgång till en lönestatistik, som gäve möjlighet att bedöma det aktuella löneläget och som åtnjöte samtliga parTERS förtroende. Ur den allmänna ekonomiska och sociala politikens synpunkt vore det enligt de sakkunnigas uppfattning av vikt, att förändringar i olika löntagargrupperns inkomstläge snabbt kunde registreras samt att den offentliga statistiken gäve en i möjligaste mån aktuell och detaljerad bild av lönestrukturen inom näringslivet. Lönestatistiken borde vidare kunna giva kunskap icke blott om de genomsnittliga löneinkomsterna inom olika näringsgrenar för vissa huvudgrupper av arbetstagare, utan i viss utsträckning därjämte om de individuella lönevariationerna och om de skiljaktigheter i löneinkomst, som stode i samband med levnadsålder och yrkesspecialitet. En sålunda differentierad statistik torde enligt de sakkunniga vara nödvändig för ett mera exakt bedömande av verkningarna på inkomstutvecklingen av ändringar i löneavtal; kännedom om de individuella löneinkomsternas spridning och om löneläget för olika yrkesgrupper inom en och samma bransch vore således erforderlig för att man med större bestämdhet skulle kunna förutse effekten av ett visst avtal på företagens samlade löneutbetalningar och på olika grupperns lönestandard. De sakkunniga påpeka vidare, att en differentierad statistik över löneinkomsterna skulle kunna giva dels ökade möjligheter att utforma avtal på så sätt, att vissa bestämda önskemål rörande det relativa löneläget för olika grupper kunde tillgodoses, dels ock detaljerade upplysningar i förhandlingsarbetets intresse om löneförhållandena vid särskilda företag. De sakkunniga finna emellertid, att de praktiska behov, som den offentliga lönestatistiken enligt vad nu sagts borde fylla, endast kunde tillgodoses genom en betydande utvidgning av den statliga lönestatistiken.

De sakkunniga erinra i detta sammanhang, att frågan om vidgad upplysning beträffande företagens ekonomiska förhållanden med hänsyn till bland annat arbetstagarorganisationernas intresse av informationsmaterial för kol-

lektivavtalsförhandlingar behandlats av de av chefen för justitiedepartementet den 31 december 1945 tillkallade sakkunniga, vilka haft att verkställa en förberedande undersökning beträffande insyn i företagens ekonomiska förhållanden, åsyftande att möjliggöra en bedömning av vilka huvudpunkter som borde upptagas till en mera ingående utredning. Dessa ha vid en sammanfattning av de frågor, som syntes böra upptagas till behandling vid den slutliga utredningen angående insyn i företagens ekonomiska förhållanden, bland annat framhållit att de olika insynsintressena — representerade av staten, arbetstagarorganisationerna och de anställda — kunde tillgodoses genom en utvidgning av företagens skyldighet att avge publik redovisning, utvidgning av företagens skyldighet att till offentlig myndighet lämna uppgifter rörande sina ekonomiska förhållanden, särskilt som underlag för ekonomisk statistik, fastställande av upplysningsplikt rörande sådana förhållanden som äro av betydelse för arbetstagarorganisationer vid kollektivavtalsförhandlingar och fastställande av informationsplikt för det enskilda företaget i förhållande till dess anställda.

Insynsproblemets ändamålsenliga lösning torde dock enligt sistnämnda sakkunniga kräva utnyttjande av samtliga dessa former av redovisning. Därvid vore det av stor vikt, att de olika redovisningsformerna avvägdes och anpassades i förhållande till varandra så, att de befogade insynsintressena effektivt och rationellt tillgodosåges, utan att skada eller onödigt arbete förorsakades näringslivet.

Bland lönestatistiksakkunniga ha två ledamöter, herrar *Brodén* och *Styrman*, i särskilt yttrande anmält avvikande mening bland annat beträffande den offentliga lönestatistikens allmänna betydelse. De anse det sålunda icke av behovet påkallat att för arbetsmarknaden i dess helhet upprätta en på individuella arbetstids- och löneuppgifter grundad redovisning, som syftar till att kartlägga icke blott de genomsnittliga löneinkomsterna inom olika näringsgrenar och enskilda företag utan även individuella lönevariationer av olika slag och för olika levnadsåldrar och yrkesspecialiteter. Reservanterna kunna icke vitsorda sakkunnigmajoritetens uppfattning, att en ingående kännedom om de individuella löneinkomsternas spridning skulle vara nödvändig för arbetsmarknadens parter vid förhandlingar om nya avtal. En blick på våra kollektivavtal gäve enligt deras mening vid handen, att lönebestämmelserna nästan genomgående hade en generell karaktär, varav följde att dessa bestämmelser, som i allmänhet regleras vid centrala förhandlingar, icke kunde influeras av individuella variationer i timförtjänsterna. Därtill komme, att dessa lönebestämmelser i mycket stor utsträckning icke vore utslagsgivande för arbetarnas timförtjänster, vilka på flertalet områden betingades av arbete på ackord. Ackordspriserna fastställdes i övervägande omfattning vid lokala förhandlingar, vid vilka båda parterna hade tillgång till förstahandskännedom om ackordsläget. Tanken, att man till tjänst vid dylika lokala förhandlingar skulle utarbeta och tillhandahålla en detaljerad offentlig statistik över de individuella förtjänstvariationerna i olika hänseenden vid de enskilda företagen, syntes utgå från en övertro på de praktiska möjligheterna att nyttiggöra en dylik statistik.

Remissmyndigheterna ha, i den mån de berört frågan om syftet med den offentliga lönestatistiken, i regel funnit det ur såväl den allmänna ekonomiska och sociala politikens som förhandlingsarbetets synpunkt önskvärt att er-hålla ett ökat och förbättrat upplysningsmaterial rörande den aktuella löne-strukturen. I några fall har dock värdet av den offentliga lönestatistiken ifrågasatts på i huvudsak samma grunder, som angivits av reservanterna bland de sakkunniga. En närmare redogörelse för remissmyndigheternas syn-punkter torde få lämnas i samband med behandlingen av de sakkunnigas förslag om utvidgning och förbättring av den nuvarande lönestatistiken.

Departements-
chefen.

Vad majoriteten av de lönestatistiksakkunniga anfört om den offentliga lö-
nestatistikens uppgifter föranleder icke någon erinran från min sida. Lö-
nestatistiken bör sålunda enligt min mening utformas på sådant sätt, att den
kan tjäna såsom informationsmaterial för den allmänna ekonomiska och so-
ciala politiken och utnyttjas vid förhandlingar om löneavtal på arbetsmark-
naden. Även om en ingående kännedom om de individuella löneinkomsternas
spridning, såsom de två reservanterna inom utredningen framhållit, icke är
nödvändig för kollektivavtalsförhandlingarna, torde svårligen kunna förne-
kas att det måste vara till fördel för förhandlingarna, om dessa kunna bygga
på ett sakligt sett tillfredsställande, väl differentierat material, vars objektiva
karaktär erkännes av båda parter.

Det är givet, att den offentliga lönestatistiken även kan bidra till att ge
en förbättrad kunskap om olika företags ekonomiska förhållanden och så-
tillvida ingår såsom en betydelsefull detalj i det problemkomplex, som ak-
tualiserats genom riksdagens begäran om utredning angående möjligheterna
att skapa en bättre allmän insyn i företagens ekonomiska förhållanden. Lö-
nestatistiken har emellertid så självständiga och omfattande uppgifter i för-
hållande till sistnämnda, hittills blott preliminärt utredda problem, att jag
funnit angeläget att redan nu till fristående behandling upptaga frågan om
vissa åtgärder för skapande av en förbättrad lönestatistik. De av mig i det
följande förordade åtgärderna kunna icke i någon mån vara ägnade att för-
svåra tillgodoseendet av de syften, som föranlett riksdagens hemställan om
utredning rörande en ökad insyn i företagens ekonomiska förhållanden.

Riktlinjer för lönestatistikens förbättring.

Den offentliga och privata lönestatistiken i Sverige.

Regelbundet återkommande lönestatistiska undersökningar verkställas
för närvarande av vissa offentliga organ samt av några av arbetsmarkna-
dens intresseorganisationer.

Socialstyrelsen verkställer sålunda årligen statistiska undersökningar be-
träffande löneförhållandena för arbetare inom jordbruk, trädgårdsodling
och skogsbruk, för vägarbetare samt för arbetstagare inom industri och
hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. Dessutom inhäm-
tar socialstyrelsen årligen genom de offentliga arbetsförmedlingarna vissa

uppgifter om löneförhållandena för sjöfolk, hotell- och restaurangpersonal samt hembiträden.

Socialstyrelsens årliga lönestatistik är i huvudsak baserad på frivilligt lämnade uppgifter från arbetsgivare, varjämte socialstyrelsen från vissa offentliga organ (revirförvaltningar och arbetsförmedlingar) inhämtar upplysningar om löneläget för vissa grupper av löntagare, vilka upplysningar dock ej kunna betecknas som statistiskt primärmaterial i egentlig mening. Uppgifter från arbetsgivare lämnas beträffande lantarbetare och trädgårdsarbetare i form av nominativa primäruppgifter, d. v. s. i form av uppgifter om enskilda löntagares arbetstids- och löneförhållanden, under det att summariska uppgifter, differentierade efter yrkesgrupper, lämnas beträffande vägarbetare och privatanställda. Summariska uppgifter med fördelning på arbetande förmän, vuxna män, vuxna kvinnor och minderåriga lämnas även beträffande den största i lönestatistiken redovisade gruppen, nämligen arbetare inom industri och angränsande verksamhetsområden.

Jämväl vid socialstyrelsens sysselsättningsstatistik insamlas och bearbetas numera kvartalsvis vissa löneuppgifter, nämligen angående utbetalda lönesummor och antalet arbetstimmar under en avlöningsperiod.

Förutom den av socialstyrelsen utarbetade lönestatistiken förekomma även andra former av statlig lönestatistik. Riksräkenskapsverket har sålunda låtit verkställa en statistisk undersökning beträffande i statens tjänst anställda personer samt viss kommunal lärarpersonal m. fl. Försvarets fabriksstyrelse, järnvägsstyrelsen, telegrafverket, vattenfallsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utarbete årligen intern statistik över arbetarpersonalens löneförhållanden. Den år 1945 inrättade kommunikationsverkens avtalsnämnd har gjort vissa sammanställningar av från de anslutna verken inhämtade lönestatistiska uppgifter.

Av arbetsgivarorganisationerna utarbetar svenska arbetsgivareföreningen årligen intern statistik över löneförhållandena för arbetare vid till föreningen anslutna företag. Denna statistik grundar sig, i likhet med socialstyrelsens statistik över arbetarlönerna inom industri m. m., på summariska uppgifter om arbetstidens och den utbetalda lönesummans olika beståndsdelar. I allmänhet fördelas de redovisade arbetarna på arbetande förmän samt vuxna och minderåriga män och kvinnor. Primäruppgifterna avse i flertalet fall ett år; beträffande byggnadsverksamhet och byggnadsämnesindustri inhämtas dock uppgifter för varje kvartal. Arbetsgivareföreningen har dessutom för vissa år upprättat lönestatistik beträffande andra anställda än kroppsarbetare, vilken grundats på nominativa uppgifter.

Vid sidan av denna centralt organiserade statistik utarbete vissa av de till arbetsgivareföreningen anslutna yrkesförbunden en egen fortlöpande statistik eller verkställa specialundersökningar med vissa års mellanrum. I de fall, där så låter sig göra, tjäna de av förbunden infordrade uppgifterna direkt eller i bearbetat skick som material för föreningens årliga statistik.

Statistik över löneförhållandena för arbetare och tjänstemän utarbetas jämväl av flera arbetsgivarorganisationer, som ej äro anslutna till svenska arbetsgivareföreningen.

Flera av de till landsorganisationen anslutna fackförbunden utarbete en intern lönestatistik, vilken i flertalet fall grundar sig på individuella uppgifter, som arbetarna avlämna till respektive avdelning på av förbundet tillhandahållna blanketter. Det förekommer även, att arbetsgivarna överlämna kopior av avlöningsbesked och dylikt till de enskilda arbetarna eller fackorganisationerna.

Av de till tjänstemännens centralorganisation anslutna organisationerna utarbete flera likaledes en intern statistik grundad på uppgifter från medlemmarna.

En närmare översikt beträffande de nu nämnda lönestatistiska undersökningarnas omfattning och uppläggning samt en redogörelse för lönestatistiken i de nordiska grannländerna och för arbetet inom den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken lämna de sakkunniga i sitt betänkande, till vilket jag här får hänvisa.

Företagens bokföring av löner och arbetstid m. m.

Med utgångspunkt från att uppgiftsskyldighet för de berörda arbetsgivarna och standardisering av arbetsgivarnas lönebokföring vore nödvändig för att en lönestatistik av det slag, de sakkunniga förordat, skulle kunna bli fullt tillförlitlig, ha de sakkunniga undersökt i vad mån arbetsgivare redan nu genomfört en differentierad, för varje arbetstagare upplagd bokföring av löner och arbetstid. De sakkunniga ha därvid uppmärksammat, att enligt gällande föreskrifter vissa kategorier av arbetsgivare vore skyldiga att meddela uppgifter eller föra anteckningar om enskilda arbetstagares löne- och arbetstidsförhållanden. De sakkunniga anföra beträffande omfattningen av denna uppgiftsskyldighet bland annat följande.

Enligt taxeringsförordningen den 28 september 1928 skola arbetsgivare med vissa undantag utan anmaning till taxeringsmyndigheterna meddela uppgift beträffande varje person, som hos arbetsgivaren innehaft anställning eller uppdrag eller utfört tillfälligt arbete eller som av arbetsgivaren åtnjutit pension, angående hans förmåner under nästföregående år i avlöning, arvode eller annan ersättning för utfört arbete eller i pension.

Föreskrifter om förande av övertidsjournal ingå i lagen om arbetstidens begränsning den 16 maj 1930, sjöarbetstidslagen den 30 september 1938, arbetstidslagen för detaljhandeln den 18 juli 1942, arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer den 30 juni 1944 och lantarbetstidslagen den 8 juni 1945.

Enligt lagen om aktiebolag den 14 september 1944 skall i aktiebolags förvaltningsberättelse uppgivas medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare samt medelantalet övriga i bolagets tjänst anställda personer. I förvaltningsberättelsen eller i vinst- och förlusträkningen skola vidare utbetalade löner redovisas i tre poster, nämligen löner till dels arbetare, dels styrelsen, verkställande direktör och andra företagsledare, dels ock övriga befattningshavare i bolaget.

Enligt lagen om semester den 29 juni 1945 skall lön utgå under semester. Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, äger uppbära den å semestertiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande

hans genomsnittliga dagsinkomst under de dagar av kvalifikationsåret, å vilka han utfört arbete för arbetsgivarens räkning. Hänsyn skall därvid icke tagas till sådant tillägg till lönen, som utgått för tid utöver den för arbetstägaren normala arbetstiden (övertidstillägg). Vid beräkning av lön under semester skall hänsyn tagas till tid, då arbetstagare på grund av vissa i lagen angivna orsaker varit frånvarande från arbetet. För arbetstagare, som icke är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsperiod, må överenskommelse om annan beräkning av semesterlönen än den i lagen föreskrivna träffas i form av kollektivavtal, vilket även må tillämpas beträffande arbetstagare, som icke omfattas av kollektivavtalet men sysselsättes i sådant arbete, för vilket avtalet gäller.

Enligt uppbördsförordningen den 31 december 1945 skall arbetsgivare, som enligt lag är skyldig föra handelsböcker, hava sin bokföring så ordnad att därav framgå arbetstägares namn, utbetald lön samt löneavdrags belopp.

De sakkunniga framhålla vidare, att ett stort antal arbetsgivare dels för interna behov, dels med hänsyn till den av myndigheter och organisationer utarbetade statistiken ha upprättat en bokföring av enskilda arbetstägares löne- och arbetstidsförhållanden, vilken bokföring vore mera detaljerad än vad de anförda författningsbestämmelserna i och för sig krävde. En stor del av de företag, som regelbundet insända summariska eller nominativa uppgifter till socialstyrelsens och arbetsgivarorganisationernas lönestatistik, hade även genomfört en bokföring av enskilda arbetstägares löner och arbetstid med fördelning på olika löneformer m. m. i anslutning till de formulär, som användes för nyss nämnda statistik.

Enligt de sakkunniga torde vid den här berörda bokföringen, vad beträffar arbetare inom industri m. m., som regel å de individuella avlöningskorterna noteras dels det antal arbetstimmar, som utgjorts under varje avlöningsperiod, dels de löner, som utbetalats vid varje avlöningsstillfälle. Denna bokföring torde dock ej enligt de sakkunniga i de fall, då ett ackordsarbete sträckte sig över flera avlöningsperioder, kunna läggas till grund för en exakt redovisning av den lönesumma, som svarade mot ett visst antal arbetstimmar, utan måste en dylik redovisning baseras på ackordsräkningar och dylikt. De sakkunniga, vilka funnit det vara av vikt att erhålla kännedom om förekomsten av långvarigare ackordsarbeten inom olika näringsgrenar såsom stöd för ett bedömande av förutsättningarna för en på nominativa uppgifter för en kortare tidsperiod baserad lönestatistik, ha av inhämtade upplysningar funnit att s. k. »långa ackord», d. v. s. ackordsarbeten, som sträckte sig över flera avlöningsperioder och för vilka ersättningen delvis utginge i efterskott, spelade en betydande roll inom vissa yrken, under det att dylika arbeten inom andra yrken vore mer sällsynta.

Arbetsmarknadsorganisationernas önskemål beträffande den offentliga lönestatistiken.

Till ledning för bedömandet i vad mån ett utbyggande av den statliga lönestatistiken kunde förväntas medföra en begränsning av den statistik, som fackorganisationerna på arbetsmarknaden för närvarande upprätta var för sig, ha de sakkunniga genom en rundskrivelse till arbetsgivare- och lönta-

garorganisationer begärt dels uttalanden om deras synpunkter och önskemål beträffande en eventuell omläggning av den offentliga lönestatistiken, dels redogörelser beträffande den lönestatistik, som för närvarande utarbetas inom organisationerna.

Flertalet av de tillskrivna arbetsgivarorganisationerna och en del löntagarorganisationer ha därvid antingen förklarat sig icke ha några önskemål med avseende på lönestatistikens omläggning eller underlåtit att besvara skrivelsen i detta hänseende.

De sakkunniga anföra sammanfattningsvis beträffande av vissa organisationer uttalade önskemål följande.

Uppgiftsskyldighet. Ett flertal fackförbund, ett par tjänstemannaorganisationer och två arbetsgivarorganisationer anse det önskvärt, att den offentliga lönestatistiken baseras på uppgiftsskyldighet för berörda arbetsgivare. Vissa organisationer rekommendera beträffande sina verksamhetsområden uppgiftsskyldighet för alla (eller »praktiskt taget alla») arbetsgivare. Andra organisationer rekommendera uppgiftsskyldighet för företag över en viss storleksgräns, varierande mellan 4 och 24 anställda.

Primärmaterialets beskaffenhet och materialets gruppering. Flertalet av de fackförbund, som besvarat skrivelsen, synes förutsätta, att lönestatistiken baseras på nominativa primäruppgifter eller att i varje fall primärmaterialet utformas så, att det möjliggör en starkare differentiering av statistiken med avseende på olika yrkesgrupper, åldersgrupper o. d. Några tjänstemannaorganisationer önska, att statistiken skall innehålla såväl spridningstal som medeltal, vilket tydligen förutsätter nominativa primäruppgifter. Tidningarnas arbetsgivareförening anser det nödvändigt att lönestatistiken beträffande tidningarnas personal grundas på nominativa uppgifter.

I fråga om *arbetare* uttala några fackförbund, att statistiken bör avse årsinkomster. Två av dessa (fastighetsarbetareförbundet och sjöfolksförbundet) synas anse en sådan statistik tillfyllest, under det att övriga förbund torde förutsätta, att statistiken skall giva upplysning om genomsnittliga timförtjänster. Flera fackförbund anse, att genomsnittsförtjänsterna på ordinarie arbetstid (oberäknat övertidsersättning, skiftersättning, semesterlön o. d.) böra redovisas särskilt.

Några fackförbund rekommendera en starkare differentierad redovisning efter näringsgrenar. Åtskilliga förbund önska specificerad statistik beträffande olika yrkesspecialiteter eller slag av arbeten. Några förbund rekommendera redovisning i anslutning till de grupperingar, som förekomma i gällande kollektivavtal, efter dyrortsgrupper och åldersgrupper. Önskemål ha vidare framförts om särredovisning av arbetsförtjänsterna vid tidlöns- och ackordsarbete eller för tidlöns- och ackordsarbetare.

Lantarbetareföreningen önskar en specificering av timlönestatistiken för lantarbetare på gårdar med och utan kollektivavtal. Fastighetsarbetareförbundet önskar en motsvarande differentiering av den föreslagna årslönestatistiken för fastighetsarbetare (jfr ovan).

För arbetarpersonalens vidkommande ha tämligen skiftande önskemål framförts beträffande längden av den period, som primäruppgifterna böra avse. En del fackförbund föreslå, att primäruppgifter, avseende ett kvartal eller en avlöningsperiod, skola insamlas varje kvartal. Andra förbund rekommendera inhämtande av primäruppgifter en eller två gånger om året för en avlöningsperiod eller ett kvartal eller av uppgifter för ett kalenderår.

Metallindustriarbetareförbundet föreslår, att primäruppgifterna skola avse

en avlöningsperiod, men i förekommande fall justeras med hänsyn till »långa ackord». Ett par förbund rekommendera preliminära undersökningar på grundval av uppgifter för årets första månader, vilka skulle kunna färdigställas under samma år. Lantarbetsgivareföreningen föreslår en preliminär statistik beträffande utbetalda löner och tillämpade avlöningsformer, vilken bör föreligga i september under löpande avtalsår och grundas på uppgifter för exempelvis tiden 1 november—15 juli; primäruppgifterna för den slutliga statistiken böra avse månadslöner. Tidningarnas arbetsgivareförening föreslår inhämtande av primäruppgifter avseende ett kalenderår.

I fråga om *tjänstemän* gälla de framställda önskemålen genomgående en statistik angående årslöner. Vissa organisationer ha föreslagit, att primäruppgifter skola inhämtas en gång om året eller vart femte år. Det har även föreslagits, att materialet skall redovisas efter åldersgrupper, yrkesspecialiteter, ställning i yrket och dyrortsgrupper.

Metallindustriarbetareförbundet anser, att den offentliga lönestatistiken bör innefatta såväl periodiska löneräkningar som årliga snabbundersökningar, vilka böra avse såväl arbetare som tjänstemän. Förbundet anser det önskvärt att jämförelser mellan olika löntagarkategorier underlättas, t. ex. genom att man för samtliga kategorier beräknar veckolöner.

Tiden för statistikens färdigställande. Flera organisationer ha anfört, att den nuvarande offentliga lönestatistiken icke färdigställes med sådan snabbhet, att den kan bli till större nytta i förhandlingsarbetet, och uttalat önskemål om en snabbare bearbetning.

En del organisationer föreslå, att primäruppgifter beträffande löneläget under löpande kalenderår insamlas under första halvåret och bearbetas i sådan takt, att resultaten kunna föreligga före årets slut. Andra organisationer föreslå, att primäruppgifterna skola avse ett helt år och att resultaten skola föreligga under första hälften av följande år. Skogs- och flottningsarbetareförbundet önskar, att statistik för närmast föregående arbetsäsong skall färdigställas till omkring den 1 juli. Textilarbetareförbundet föreslår, att primäruppgifter inhämtas varje kvartal och att resultaten färdigställas under följande kvartal; uppgifter för hela året böra föreligga under första hälften av följande år. Försäkringstjänstemannaförbundet önskar, att primäruppgifterna inhämtas omkring 1 juli och att resultaten föreligga i början av påföljande år.

Sekretess. Några fackförbund ha uttalat önskemål om en redovisning av lönestatistiska uppgifter för särskilda företag, vilka uppgifter skulle ställas till de fackliga organisationernas förfogande. Metallindustriarbetareförbundet föreslår sådan ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, att kollektivavtalsbunden arbetsmarknadspart medgives rätt att erhålla lönestatistiska uppgifter beträffande enskilda företag. De förenade förbunden föreslå, att primäruppgifterna skola kontrolleras av arbetarparten. Gruvindustriarbetareförbundet anser, att fackföreningarnas representanter böra erhålla avskrifter av primäruppgifterna samt att de skola ha rätt att erhålla »förtjänstuppgifter för arbete, varom förhandlingar kunna vara förestående»; som ett alternativ till en utvidgad offentlig lönestatistik ifrågasätter förbundet en lagstiftning »innebärande skyldighet för arbetsgivarna att till arbetarparten överlämna sammanställning över utbetalda avlöningar».

Lönestatistiksakkunnigas förslag.

De sakkunniga giva inledningsvis en sammanfattning av de olägenheter, som vidlåda den nu förefintliga lönestatistiken, samt framhålla i sådant hänseende beträffande den av socialstyrelsen utarbetade statistiken att, bortsett från lantarbetare och trädgårdsarbetare, de från arbetsgivarna inhämtade uppgifterna endast tillåte beräkningar av genomsnittliga löneinkomster för grupper av löntagare, men icke undersökningar av de individuella lönevariationerna, varför de sålunda beräknade medeltalen dolde stora variationer i löneinkomsterna, betingade av yrkesspecialitet, ålder, anställningstid, personliga förutsättningar m. m. Då de redovisade gruppernas sammansättning i här antydda avseenden icke vore känd, kunde man icke med säkerhet bedöma orsakerna till de olikheter i genomsnittligt löneläge, som konstaterades olika näringsgrenar emellan, eller till de förändringar i de genomsnittliga löneinkomsterna, som registrerades år för år. Så t. ex. gåve primärmaterialet ingen möjlighet att avgöra, i vad mån en konstaterad höjning av medeltimförtjänsterna för en viss grupp berodde på en höjning av de individuella timförtjänsterna eller på en ändrad ålders- och yrkessammansättning inom vederbörande löntagargrupp. Vidare framhålla de sakkunniga, att då arbetsgivarnas uppgifter i regel avsåge ett helt år, lönestatistiken — vad angår fack med ettåriga avtal — icke kunde möjliggöra ett bedömande av verkningarna på löneinkomsterna av de avtal, som gällde då bearbetningen slutförts.

Vad beträffar den lönestatistik, som utarbetas av arbetsmarknadens partsorganisationer, påpeka de sakkunniga, att denna statistik beträffande vissa grupper gåve en mera detaljerad bild av löneläget än socialstyrelsens statistik, men att hithörande undersökningar hittills i förhandlingsarbetet hade plägat utnyttjas blott av den part, som utarbetat statistiken. Vidare vore den av partsorganisationerna utarbetade statistiken behäftad med vissa brister och ofullständigheter, varjämte den icke torde kunna tillgodose behovet av en statistik, som av samtliga intresserade parter omfattades med förtroende.

Enligt de sakkunnigas uppfattning borde socialstyrelsens lönestatistik i första hand utvidgas dels så, att man verkställde årliga *snabbundersökningar* av det aktuella löneläget, baserade på nominativa primäruppgifter för en kortare period än ett år och färdigställda så snabbt, att de kunde utnyttjas i det aktuella förhandlingsarbetet, dels ock så, att man med vissa års mellanrum verkställde *löneräkningar*, baserade på nominativa primäruppgifter för ett helt år, vilka möjliggjorde en mera ingående belysning av löneförhållandena inom olika närings- och yrkesgrupper m. m.

De sakkunniga framhålla, att behovet av tillförlitlig statistisk information rörande löneförhållandena för olika yrkes- och åldersgrupper och rörande spridningen i de individuella löneinkomsterna ej kunde tillgodoses på annat sätt än genom inhämtande av uppgifter från vederbörande arbetsgivare rö-

rande enskilda löntagares arbetstids- och löneförhållanden. I den mån den offentliga lönestatistiken skulle baseras på dylika uppgifter, syntes det därför de sakkunniga ofrånkomligt, att skyldighet stadgades för arbetsgivare att på anmodan från socialstyrelsen lämna sådana uppgifter.

Socialstyrelsen borde enligt de sakkunnigas uppfattning antingen med stöd av en mera generell författning, på sätt de sakkunniga för verkställande av en förberedande undersökning beträffande insyn i företagens ekonomiska förhållanden ifrågasatt, eller med stöd av särskilda föreskrifter beredas möjlighet att för sin löne- och sysselsättningsstatistik från arbetsgivare infordra uppgifter beträffande anställda personers löne- och arbetstidsförhållanden. De sakkunniga förutsätta, att socialstyrelsen vid urvalet av uppgiftslämnare och utformningen av frågeformulär för löne- och sysselsättningsstatistiken beaktar de för olika kategorier av arbetsgivare skiftande möjligheter att lämna statistiska uppgifter, vilka betingas av lönesystemets utformning, formerna för arbetstidens reglering m. m., samt att socialstyrelsen vid planläggningen av här ifrågavarande statistiska undersökningar skall rådföra sig med de närmast intresserade partsorganisationerna.

Genom snabbundersökningar, grundade på primäruppgifter för en kortare period än ett år, avse de sakkunniga att tillgodose behovet av statistisk information rörande det under ett visst år aktuella löneläget. Vid dessa undersökningar borde redovisningsperiodens längd och förläggning för olika närings- och yrkesgrupper bestämmas med hänsyn tagen till sådana omständigheter som lönesystemets karaktär, den för primärmaterialets sammanställning och bearbetning erforderliga tiden och förhandlingsarbetets förläggning. I första hand borde snabbundersökningarna avse löneinkomsten på ordinarie arbetstid, alltså oberäknat övertidstillägg, semesterersättning, sjuklön m. m., men inberäknat dyrtidstillägg och, där så befunes ändamålsenligt, naturaförmåner. Snabbundersökningarna borde därjämte giva en differentierad bild av löneförhållandena för män och kvinnor samt för olika åldersgrupper och yrkesspecialiteter, ävensom av de individuella lönevariationerna inom olika näringsgrenar.

De sakkunniga framhålla emellertid, att de medeltal och spridningstal, vilka beräknades på grundval av primäruppgifter för en kortare period, med hänsyn till säsongvariationer och andra omständigheter kunde förete mer eller mindre betydande avvikelser från de resultat man skulle ha erhållit på grundval av primäruppgifter, avseende ett helt år, på grund av att snabbundersökningar, verkställda under ett och samma år, icke kunde förväntas giva en fullt säker grundval för ett bedömande av det relativa löneläget inom olika närings- och yrkesgrupper. De missvisningar, som i detta avseende kunde vidlåda snabbundersökningarna, borde belysas vid de tid efter annan återkommande löneräkningarna.

Den snabbstatistiska undersökningsmetoden vore emellertid enligt de sakkunniga behäftad med särskilda redovisningstekniska svårigheter beträffande sådana ackordsarbeten, som sträckte sig över längre tidrymder och del-

vis betalades i efterskott. Det torde sålunda som regel icke vara möjligt att inhämta uppgifter om den lön, som utbetalats, och den arbetstid, som åtgått för ett »långt ackord», direkt ur företagens löpande bokföring av löner och arbetstid. Därest man vid snabbundersökningarna önskade verkställa exakta beräkningar rörande timförtjänsterna vid långvarigare ackordsarbeten, vore det därför nödvändigt att antingen från arbetsgivarna inhämta särskilda primäruppgifter om lön och arbetstid vid sådana arbeten eller, om detta av praktiska skäl skulle befinnas ogenomförbart, i varje fall beträffande fack eller företag, där »långa ackord» spelade någon mera avsevärd roll, inhämta primäruppgifter för en relativt lång period. De arbetare, som utfört långvariga ackordsarbeten, borde därjämte, såvitt möjligt, redovisas separat i statistiken.

I syfte att åstadkomma en säkrare grund för jämförelser rörande lönenivån för arbetstagare inom olika närings- och yrkesgrupper och för bedömning av den snabbstatistiska metodens tillförlitlighet och praktiska användbarhet ha de sakkunniga föreslagit, att tid efter annan skulle verkställas lönestatistiska undersökningar, baserade på individuella uppgifter för ett helt år (löneräkningar). Löneräkningarna skulle ej direkt tillgodose det aktuella förhandlingsarbetets behov utan giva en sådan differentierad bild av löneläget för olika grupper av arbetstagare, att man kunde anställa rättvisande jämförelser beträffande lönenivå och lönespridning inom skilda näringsgrenar, åldersgrupper och yrkeskategorier.

De sakkunniga framhålla, att vid insamlingen av primäruppgifter till såväl löneräkningar som snabbundersökningar en och samma nomenklatur borde tillämpas beträffande grupperingen efter individualyrken. De sakkunniga, som ej till realprövning upptagit frågan om berörda yrkesnomenklatur, påpeka, att en sådan nomenklatur måste bli synnerligen omfattande och baseras på ingående undersökningar av yrkesstruktur och yrkesternologi inom olika näringsgrenar. Som riktlinjer för ett kommande arbete med färdigställande av en enhetlig nomenklatur angiva de sakkunniga, att vid en gruppering efter individualyrken som indelningsgrunder kunde väljas dels arbetsuppgifternas tekniska beskaffenhet och krav på utbildning, dels de i kollektivavtal, reglementen etc. förekommande grupperingarna, därvid hänsyn dock borde tagas dels till förhandlingsarbetets behov, dels till önskvärldheten av jämförbarhet mellan olika branscher, yrkesgrupper m. m., dels ock till den omständigheten att det icke föreläge något enhetligt språkbruk beträffande individualyrken.

I detta sammanhang erinra de sakkunniga, att den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken vid sitt möte i Stockholm den 18—19 november 1946 diskuterat frågan om en yrkesnomenklatur för industriarbetare och privatanställda.

De sakkunniga förutsätta, att såväl snabbundersökningarna som löneräkningarna i första hand borde ge en differentierad bild av de ordinarie löneinkomsterna per tidsenhet (timförtjänsterna för industriarbetare, dagsinkomsterna för skogsarbetare, månadsinkomsterna för tjänstemän o. s. v.).

Löneräkningarna borde därjämte ge en fullständig bild av de olika i löneinkomsten ingående elementen. Vid löneräkningarna skulle det även bli möjligt att verkställa beräkningar rörande de inkomster, som varje redovisad arbetstagare under året uppburit hos en och samma arbetsgivare.

De sakkunniga ha framhållit, att omfattningen och planeringen av snabbundersökningarna i allmänhet år för år borde bestämmas med hänsyn till förhandlingsarbetets intressen, därvid socialstyrelsen för bedömning av behovet av dylika undersökningar lämpligen borde bereda arbetsmarknadens partsorganisationer tillfälle att framlägga sina önskemål. De sakkunniga påpeka dock, att vid den tidpunkt, då en snabbundersökning måste planeras, det icke alltid kunde förutses, inom vilka fack lönerörelser komme att bedrivas. Med hänsyn till att för parterna inom ett visst fack bedömningen av lönefrågorna icke enbart torde betingas av löneutvecklingen inom det egna facket, finna de sakkunniga det icke osannolikt, att önskemål om snabbundersökningar kunde komma att framställas varje år åtminstone beträffande flertalet arbetargrupper inom den egentliga industrien, varvid dock inom vissa fack det här antydda behovet av informationsmaterial torde kunna tillgodoses genom representativa undersökningar av relativt begränsad omfattning.

De lönestatistiksakkunniga ha ansett, att, därest beslut om en effektivisering av lönestatistiken kunde fattas vid 1947 års riksdag, en allmän löneräkning borde verkställas under år 1948. De sakkunniga, som icke gjort något uttalande om de lämpliga intervallerna mellan löneräkningarna i framtiden, ha förslagsvis tänkt sig dem böra genomföras vart tredje eller vart femte år, beroende på erfarenheterna från den första löneräkningen.

För att främja det allmänna förtroendet för den offentliga lönestatistiken ha de sakkunniga föreslagit, att de anställda vid varje företag skulle äga rätt att genom utsedda representanter under en viss begränsad tid — förslagsvis en vecka — taga del av det primärmaterial, som vore avsett att insändas till socialstyrelsen. Stadganden härom skulle meddelas i samband med utfärdandet av bestämmelser om uppgiftsskyldighet till den offentliga lönestatistiken. De sakkunniga erinra i detta sammanhang om att enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning (8 §, 2 stycket) arbetarna äga rätt att genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen.

För att det lönestatistiska materialet skall kunna till fullo utnyttjas i förhandlingsarbetets intresse borde enligt de sakkunnigas mening socialstyrelsen beredas möjlighet att efter framställning från partsorganisation, förlikningsman eller myndighet verkställa lönestatistiska undersökningar beträffande särskilda företag. De sakkunniga förutsätta härvid, att undersökningen icke gjordes så detaljerad, att enskilda arbetstagares löneförhållanden röjdes, samt att undersökningarna i förekommande fall finansierades av de organisationer, som framställt önskemål om deras verkställande. Socialstyrelsen borde även i övrigt enligt de sakkunnigas mening äga möjlighet att efter framställning från arbetsmarknadens partsorganisationer verkställa av

vederbörande organisationer bekostade specialbearbetningar av lönestatistikens primärmaterial.

Enligt lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen), 16 §, må för statlig och kommunal statistik lämnade uppgifter, som avse namngivna enskilda personer, bolag eller enskilda samfälligheter, ej utlämnas förrän tjugo år från uppgiftens datum förflutit, därest ej den som däri avses samtycker till ett tidigare utlämnande, eller ock, med hänsyn till uppgiftens natur eller det ändamål för vilket den åstundas och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen, att utlämnandet ej kommer att missbrukas till hans skada. Förslaget om utlämnande av lönestatistiska undersökningar beträffande särskilda företag torde enligt de sakkunnigas mening strida mot grunderna för nyssnämnda stadgande. De sakkunniga anse, att för ett genomförande av de sakkunnigas förslag i detta hänseende erforderlig ändring borde vidtagas i sekretesslagen, men ha icke framlagt ett närmare förslag till sådan ändring utan förutsatt att nu anförda spörsmål tagas upp till övervägande i annat sammanhang.

De sakkunniga föreslå inrättandet av en rådgivande nämnd, som socialstyrelsen har att samråda med vid handläggning av frågor rörande utarbetandet av lönestatistik. Denna nämnd skulle bland annat ha till uppgift att yttra sig över framställningar från partsorganisationerna rörande specialbearbetningar och att dryfta planläggningen av materialets bearbetning, särskilt med tanke på behovet av att i tid få fram informationsmaterial för förhandlingsarbetet. Såsom ledamöter i denna nämnd, vars arbete borde ledas av chefen för socialstyrelsen och vid vars sammanträden byråchefen å socialstyrelsens utredningsbyrå borde närvara, föreslå de sakkunniga tre representanter för arbetsgivarorganisationer, två representanter för landsorganisationen i Sverige och en representant för tjänstemännens centralorganisation. För ledamöterna i nämnden borde därjämte utses suppleanter.

De lönestatistiksakkunniga ha föreslagit vissa kompletteringar av socialstyrelsens lönestatistik rörande lantarbetare och trädgårdsarbetare, innebärande en tillämpning av nuvarande undersökningsmetod på ett kvantitativt utökat primärmaterial, samt en fullständig omläggning av skogsarbetarstatistiken, vilken enligt de sakkunniga borde baseras på nominativa uppgifter från vissa arbetsgivare. Även beträffande vägarbetare föreslå de sakkunniga en årlig statistik, grundad på nominativa uppgifter. Vad beträffar arbetare och tjänstemän inom industri och angränsande verksamhetsområden, ange de sakkunniga vissa riktlinjer för snabbundersökningar och för en allmän löneräkning. Arbetare inom industri och hantverk, tjänstemän och sjöfolk skulle sålunda i viss utsträckning beröras av snabbundersökningar på grundval av nominativa primäruppgifter. De allmänna löneräkningarna skulle grundas på nominativa uppgifter beträffande samtliga här nämnda grupper av arbetstagare jämte hotell- och restaurangpersonal. Vid den första löneräkningen skulle den årliga lönestatistiken beträffande lantarbetare, trädgårdsarbetare, skogsarbetare och vägarbetare i vissa avseenden utvidgas. Be-

träffande närmare detaljer i dessa hänseenden torde jag få hänvisa till betänkandet. De sakkunniga framhålla emellertid, att varken snabbundersökningarna eller löneräkningarna kunde förväntas ersätta socialstyrelsens nuvarande summariska statistik för industrien och angränsande verksamhetsområden, utan torde sistnämnda statistik även framdeles bli av betydelse för bedömande av den allmänna lönenivåns utveckling år från år.

Som tidigare nämnts ha de sakkunniga föreslagit, att den första löneräkningen skulle avse år 1948, därvid den enligt de sakkunnigas beräkning skulle komma att gälla omkring 1 540 000 i enskild eller allmän tjänst samskatta personer, därav 485 000 förvaltningspersonal och 1 055 000 arbetare. Även snabbundersökningarna skulle börja år 1948, men i detta fall anse de sakkunniga, då erfarenhet av dylika undersökningar saknades, önskvärt, att snabbundersökningarnas omfattning första gången begränsades till ett representativt urval av omkring 300 000 arbetare.

Kostnaderna för löneräkningen år 1948 beräknas av de sakkunniga till omkring 1 545 000 kronor och för snabbundersökningarna samma år till cirka 350 000 kronor. I dessa summor inginge, förutom personalkostnaderna, som utgjorde huvudsakliga delen, även kostnaderna för hålkortsmaskiner, formulär, kuvert och hålkort men icke utgifter för räkne- och skrivmaskiner, ej heller lokalkostnader eller kostnader för skrivmateriel, papper och tryckningskostnader m. m. Däremot inginge i kalkylen för löneräkningen utgifterna för den föreslagna utökningen av socialstyrelsens lantarbetarstatistik samt omläggningen av styrelsens lönestatistik för skogs- och vägarbetare, vilka utgifter under år, då löneräkning ej ägde rum, av de sakkunniga beräknats till 35 000 kronor.

Beträffande organisationen av de lönestatistiska undersökningarna ha de sakkunniga funnit, att undersökningarna lämpligast borde förläggas till socialstyrelsens utredningsbyrå. Det statistiska arbetet borde därvid organiseras på en avdelning för löneräkningen och en avdelning för snabbundersökningarna; till den sistnämnda borde anknytas en serviceavdelning för de ifrågasatta specialbearbetningarna av lönestatistikens primärmaterial. Undersökningarnas förberedelsearbeten — omfattande färdigställande av yrkesnomenklaturen samt utsändande till vederbörande arbetsgivare av frågeformulär för de berörda undersökningarna i så god tid före årsskiftet 1947/48 att möjlighet förefunnes för en anpassning av löne- och arbetstidsbokföringen — borde enligt de sakkunnigas mening påbörjas av undersökningsledarna vid ingången av budgetåret 1947/48. De sakkunniga räkna med att organisationen utbygges efter hand som materialet för de årliga snabbundersökningarna börjar inkomma, varvid full personalstyrka, omkring 250 personer, skulle uppnås omkring den 1 april 1949. De sakkunniga uppskatta det sammanlagda antalet arbetsmånader för biträdespersonalen till 2 950 för löneräkningen och 600 för snabbundersökningarna.

Reservanterna, herrar Brodén och Styrman, ha avstyrkt att arbetsgivarna genom lag eller författning skulle åläggas nya uppgiftsskyldigheter, så länge uppgiftslämningen i fråga om löner fungerade tillfredsställande på frivillig grund. Reservanterna ha icke heller ansett sig kunna ansluta sig till majoritetens förslag om en omläggning och utvidgning av den offentliga lönestatistiken. De sakkunnigas majoritet hade förutsatt en differentiering av lönestatistiken efter individualyrken utan att frågan om genomförandet av en härför erforderlig enhetlig nomenklatur realprövats. Redan uppläggningsen av en dylik yrkesnomenklatur vore ett problem, som krävde omfattande förarbeten, för vilka det mötte de största svårigheter att nu avdela arbetskraft. Även om det ginge att åstadkomma en nomenklatur återstode den avgjort än mer betydelsefulla frågan, hur en dylik enhetlig yrkesnomenklatur skulle bringas ut i praktisk tillämpning.

Reservanterna påpeka, att det icke torde möta svårigheter att genomföra sådan ändring av socialstyrelsens statistiska arbete, att dess nuvarande årliga lönestatistik kunde föreligga färdig så tidigt, att anmärkningen, att denna statistik saknade aktualitet, finge mindre bärkraft. Under mera normala förhållanden voro förändringarna på lönebildningens område under loppet av ett år icke så omfattande, att en statistik, som avsåge närmast bakomliggande år, kunde betecknas som inaktuell.

Reservanterna framhålla, att behovet av en allmän yrkesspecificerad lönestatistik icke gjort sig gällande på industriens område, enär en sådan lönestatistik endast förekomme inom ett fåtal av de yrkesförbund inom svenska arbetsgivareföreningen, vilka var för sig utarbetade lönestatistik vid sidan av den summariska statistik föreningen centralt framställde. Med utgångspunkt härifrån syntes det reservanterna vara anledning att framför alternativet om en hela näringslivet omfattande yrkesdifferentierad offentlig lönestatistik undersöka i vad mån mellan dessa yrkesförbund och motsvarande fackförbund överenskommelser kunde komma till stånd om gemensamt tillgodogörande av ifrågavarande förbundsstatistik. Enligt reservanterna torde så redan ha skett i viss mindre utsträckning.

Reservanterna framhålla vidare, att den av de sakkunniga beräknade kostnaden för en allmän löneräkning år 1948 och vissa under samma år planerade snabbundersökningar icke vore uttömmande bland annat i det hänseendet, att beräkningen endast berörde socialstyrelsens kostnader. Det vore emellertid uppenbart, att arbetet med att färdigställa och inleverera ett så omfattande material, som det här skulle bli fråga om, även representerade mycket stora kostnader.

Slutligen påpeka reservanterna, att den rådande bristen på arbetskraft på alla områden medförde att sträng sparsamhet med arbetskraft vore av nöden.

Yttranden över förslaget.

Betydande meningsskiljaktigheter ha framträtt i de avgivna yttrandena över de lönestatistiksakkunnigas förslag.

Klart tillstyrkande utlåtanden ha givits av socialstyrelsen och socialvårdskommittén. Landsorganisationen i Sverige, statstjänarkartellen och svenska lantarbetareförbundet ha vidare tillstyrkt förslaget. Överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län ha lämnat detsamma utan erinran.

Behovet av en utvidgad och förbättrad lönestatistik såsom informationsmaterial för förhandlingar om löneavtal eller för den allmänna ekonomiska och sociala politiken har i allmänhet vitsordats av remissmyndigheterna.

Statens arbetsmarknadskommission anmäler ur sin synpunkt behov av en mera allsidig kännedom om den aktuella lönestrukturen, bland annat vid arbetsförmedlings- och yrkesvägledningsarbetet, därvid i främsta rummet skiljaktigheterna i löneinkomst mellan olika yrkesspecialiteter vore av intresse. Jämsides härmed föreläge vid det planläggningsarbete, som i olika hänseenden åvilade kommissionen, även behov av en mera ingående kunskap om de regionala skiljaktigheterna i löneläget, än vad som för närvarande kunde erhållas av den officiella lönestatistiken.

Socialstyrelsen framhåller, bland annat, att en mera ingående kunskap om olika yrkes- och åldersgruppers löneinkomster och om spridningen i dessa skulle vara av stort värde som underlag för utformningen av samhällets understödsverksamhet och socialförsäkringens olika grenar. Styrelsen påpekar, att bristerna i den nuvarande lönestatistiken sålunda vid flera tillfällen, bland annat under förarbetena till den obligatoriska sjukförsäkringen, hade nödvändiggjort särskilda, relativt omfattande inkomststatistiska undersökningar.

Landsorganisationen uttalar, att de önskemål, som organisationen framfört i sin skrivelse till chefen för socialdepartementet den 7 mars 1944 angående förbättring av den offentliga lönestatistiken, vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag i stort sett skulle tillgodoses, samt förklarar sig därför livligt vilja tillstyrka, att förslaget genomföres i full utsträckning.

Socialvårdskommittén vitsordar betydelsen ur socialpolitiska synpunkter av en förbättrad lönestatistik samt anför bland annat följande.

Skall samhället på ett rationellt sätt kunna avväga olika socialpolitiska åtgärder måste viss kunskap föreligga rörande de ekonomiska betingelser, varunder de enskilda medborgarna leva. Dessa belysas utan tvivel bäst genom en väl utbyggd statistik över medborgarnas inkomster. Inkomststatistiken måste enligt sakens natur bygga på självdeklarationerna och, i den mån dylika icke avgivits, på taxeringslängdernas uppgifter om till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade belopp. Taxeringsuppgifterna åter spegla emellertid endast ofullständigt de verkliga inkomsterna. Genom löne-

statistiken erhåller man möjligheter att bättre belysa de ekonomiska betingelser under vilka löntagare leva, något som är av stort värde eftersom större delen av befolkningen har ställning som löntagare. En förbättrad och utvidgad lönestatistik kan utan tvivel underlätta ett rationellt avvägande av olika socialpolitiska åtgärder.

Värdet av en förbättrad och utvidgad lönestatistik vid löneavtalsförhandlingar har dock ifrågasatts av några remissinstanser.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län förklarar sig vara tveksam om genom förslagets genomförande kunde vinnas de åsyftade praktiska fördelarna för löneavtalsförhandlingar.

Järnvägsstyrelsen framhåller för sin del, att en sådan ingående kännedom om de individuella löneinkomsternas spridning, som erhöles av nominativa arbetstids- och löneuppgifter, icke vore nödvändig för statens järnvägar, där avtalen hade en påtaglig generell karaktär.

Sveriges redareförening förklarar, att det syntes som om man överskattat och i viss mån överdrivit betydelsen av att vid löneförhandlingarna äga tillgång till en så omfattande lönestatistik som de sakkunniga föreslagit. Ur den allmänna ekonomiska och sociala politikens synpunkt finner föreningen att det endast är en mycket begränsad krets som kunde ha något intresse av att ha tillgång till en detaljerad lönestatistik för samtliga arbetsgrenar. Föreningen finner på grund härav det vara onödigt att omlägga och utvidga statistiken på sätt föreslagits.

Bankernas förhandlingsorganisation finner det knappast nödvändigt att för tillgodoseendet av kravet på ett tillfredsställande informationsmaterial för förhandlingar om löneavtal göra en så betydande utvidgning och omläggning av den nuvarande statistiken, som de sakkunniga föreslagit.

Svenska landskommunernas förbund förklarar sig, på grund av de erfarenheter förbundet gjort i fråga om lönestatistiken och förhandlingsverksamheten, ha svårt för att inse värdet av de sakkunnigas förslag i vad det avser landskommunernas arbetstagare. *Svenska landstingsförbundet* har beträffande sitt förvaltningsområde anfört liknande synpunkter.

Föreningen skogsarbeten hyser den uppfattningen, att en tillförlitlig och väl utvecklad lönestatistik ur många synpunkter skulle vara värdefull, men att erfarenheten lärde, att de lönestatistiska uppgifternas betydelse vid förhandlingar om löneavtal icke borde överdrivas, enär det ofta vore andra faktorer som inverkade vid avtalsförhandlingar. Även mycket noggranna och tillförlitliga lönestatistiska uppgifter finge ett begränsat värde såsom informationsmaterial vid avtalsförhandlingarna, varför en noggrann prövning, huruvida arbetet och kostnaden för tillskapandet av en dylik statistik motsvarade den praktiska nyttan av denna, vore på sin plats.

Några remissinstanser ha ställt sig välvilliga till förslagets huvudgrunder men ifrågasatt om icke med dess genomförande borde få anstå tills vidare. Uttalandena ha i regel motiverats med den rådande bristen på arbetskraft i nuvarande läge. De dryga kostnaderna för genomförande av förslaget ävensom den ännu olösta frågan om en enhetlig yrkesnomenklatur ha

även föranlett tveksamhet om lämpligheten att nu genomföra förslaget. Till de remissinstanser, vilka på grund av något eller några av nu nämnda skäl funnit ett anstånd med förslagets genomförande böra äga rum, höra generalpoststyrelsen och länsstyrelserna i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har bland annat framhållit följande.

Vid övervägande av för- och nackdelar med det av de sakkunniga framlagda förslaget har länsstyrelsen icke kunnat frigöra sig från tanken, att de uppgifter varom här är fråga kunna vara av intresse och nytta för såväl arbetsgivare som arbetstagare jämväl ur andra synpunkter än de, som för de sakkunniga varit normgivande. Under sådana förhållanden torde det merarbete och de kostnader, som uppgiftslämnandet onekligen måste försäkra, kanske icke vara helt så avskräckande som reservanterna anse. Länsstyrelsen är därför för sin del beredd att principiellt tillstyrka förslaget. Det enda avseende i vilket länsstyrelsen egentligen ställer sig något tveksam är tidpunkten för förslagets genomförande. Det kan icke bestridas att för närvarande finnes en ganska kännbar brist på administrativ arbetskraft och med hänsyn bland annat till de stora sociala reformer, som äro förestående, kan det heller icke antagas, att denna brist inom en snar framtid skulle bliva hävd. Med den erfarenhet länsstyrelsen har, vill länsstyrelsen i allt fall varna för att forcera fram reformen inom en alltför snävt utmätt tidrymd och vill såsom sin mening hava uttalat, att med hänsyn till det omfattande arbete nomenklaturens färdigställande skulle medföra, det under alla omständigheter torde vara ogörligt att medhinna förslagets realiserande till år 1948.

Från några håll har därjämte föreslagits, särskilt med hänsyn till att frågorna om en enhetlig yrkesnomenklatur samt om lönestatistikens samordnande med annan förekommande statistik ännu icke vunnit sin lösning, att en förnyad utredning rörande det lönestatistiska arbetets organisation och innehåll borde verkställas.

Konjunkturinstitutet påpekar sålunda, att lönestatistikens förhållande till andra pågående eller planerade statistiska undersökningar överhuvud taget icke blivit berörd av de sakkunniga. Institutet erinrar att för närvarande — utöver insamlandet av sedvanlig löpande statistik — påginge en bearbetning av 1945 års folkräkning och bostadsräkning, samt att en allmän företagsräkning planerats till 1948 ävensom att vissa andra undersökningar påyrkats av institutet. Det statistiska arbetet borde enligt institutets mening bli föremål för en allmän översyn, därvid en avvägning borde komma till stånd i fråga om angelägenhetsgraden av de planerade utvidgningarna och de nya undersökningarna. Utvidgningarna och undersökningarna borde vidare samordnas på ett sådant sätt, att erforderliga resurser bleve jämnt utnyttjade och arbetena icke komme att ohämmat konkurrera med varandra om kvalificerad arbetskraft. Även i fråga om de statistiska uppgifternas innehåll borde en samordning komma till stånd, så att arbetet för uppgiftslämnarna underlättades och resultaten av de olika undersökningarna bleve jämförbara. Konjunkturinstitutet understryker vidare vikten av att de statistiska undersökningarna planerades så, att resultaten kunde föreligga inom sådan tid att de ägde aktuellt intresse. Det vore sålunda enligt institutets mening icke rimligt, att den föreslagna löneräkningen erhöles en sådan omfattning, att resultaten

icke kunde föreligga förrän tre år efter det år, undersökningen avsåge. Institutet föreslår med hänsyn till vad nu anförts, att de av de sakkunniga föreslagna förbättringarna i lönestatistiken toges upp i sammanhang med en enligt institutets mening nödvändig allmän översyn av vår ekonomiska statistik.

Riksräkenskapsverket framhåller, att de sakkunnigas utredning i väsentliga stycken vore ofullständig. Frågan om möjligheterna till en koordinering av lönestatistiken eller viss del därav med andra former av statistik (folkräkning, företagsräkning eller intensivundersökning av inkomst och förmögenhet) vore icke berörd av de sakkunniga. Huruvida och i vad mån vid bifall till de sakkunnigas förslag inskränkningar vore möjliga i den lönestatistik, som för närvarande utarbetades av partsorganisationerna på arbetsmarknaden och av olika statliga myndigheter, vore icke heller utrett. Den för lönestatistikens utarbetande grundläggande yrkesnomenklaturen vore endast ytligt berörd. De av de sakkunniga avgivna kostnadsberäkningarna vore icke uttömmande. Riksräkenskapsverket hade på grund härav funnit det nödvändigt, att en förnyad utredning verkställdes rörande det lönestatistiska arbetets innehåll och organisation.

Försvarets fabriksstyrelse och *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* samt *handelns arbetsgivareorganisation* framhålla att fastställandet av enhetlig yrkesnomenklatur vore av grundläggande betydelse för hela frågans lösning, varför, så länge någon klarhet icke vunnits på denna punkt, något avgörande icke torde kunna träffas.

Några myndigheter ha uttalat en viss tveksamhet beträffande lämpligheten av en utbyggnad av den offentliga lönestatistiken i den omfattning, som de sakkunniga föreslagit. I några utlåtanden har i samband därmed frågan huruvida lönestatistiken borde bli i huvudsak av allmän eller representativ karaktär, upptagits till behandling.

Järnvägsstyrelsen, *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* ifrågasätta, huruvida utbyggnaden av den nuvarande lönestatistiken från början och på en gång borde erhålla en så långtgående och ingripande karaktär, som de sakkunniga föreslagit. *Statskontoret* och *telegrafstyrelsen* anföra i huvudsak liknande synpunkter, därvid styrelsen tillika, med hänsyn till de många osäkra faktorer, som föreligga, och till den arbetsökning, som förslaget medför, anser förslaget böra underkastas en revision i syfte att förenkla och begränsa detsamma till vad som kunde anses oundgängligen nödvändigt. *Kommerskollegium* har vidare, i likhet med *tidningarnas arbetsgivareförening*, ansett försöksundersökningar först böra verkställas under ett eller ett par år, för att säkrare erfarenheter skola erhållas rörande lönestatistikens lämpligaste anordning.

Statistiska centralbyrån påpekar, att såväl den allmänna löneräkningen som snabbundersökningarna förefalla vara upplagda efter en mera omfattande plan än vad som med hänsyn till deras syfte torde vara nödvändigt. Ämbetsverket anför bland annat följande.

Det synes enligt centralbyråns uppfattning vara skäl undersöka, huruvida det icke är möjligt att få till stånd en tillfredsställande lönestatistik även med mindre medel. Möjligheterna härför synas centralbyrån stora. Den allmänna löneräkningen torde, med hänsyn till sin art och sitt ändamål, väl lämpa sig för en avsevärd begränsning av materialet med anlitande av den representativa metoden. Huru stort urvalet skulle behöva göras, måste underkastas närmare prövning, men om uppgifter införskaffas från högst 20 % av samtliga arbetsgivare — eller i fråga om större företag för högst var femte anställd — skulle, under förutsättning att urvalet sker fullt slumpmässigt, det sålunda insamlade materialet med säkerhet kunna giva en fullt tillförlitlig och tillräckligt detaljerad bild av de individuella lönevariationerna samt de skiljaktigheter i löneinkomst, som stå i samband med levnadsålder och yrkesspecialitet, ävensom de övriga lönefaktorer, som man önskar få belysta genom en allmän löneräkning. Härigenom skulle arbete och kostnader för uppgiftslämnarna och för den centrala bearbetningen avsevärt nedbringas, på samma gång som räkningen skulle kunna genomföras på betydligt kortare tid. Skulle emellertid avsikten dessutom vara att möjliggöra undersökningar av de enskilda företagen, är den representativa metoden mindre användbar, men dylika undersökningar falla utom ramen för den egentliga statistikens område. Även de årliga snabbundersökningarna torde kunna genomföras med hjälp av ett mindre urval än det för 1948 års undersökning föreslagna.

Riksräkenskapsverket framhåller, att den allmänna löneräkningen med hänsyn till sin art och sitt ändamål syntes kunna begränsas med anlitande av den representativa metoden på sätt statistiska centralbyrån föreslagit, varigenom en betydande besparing skulle kunna erhållas i såväl tid som kostnader. En motsvarande begränsning borde också enligt verkets uppfattning kunna genomföras beträffande de årliga snabbundersökningarna.

De lönestatistiksakkunnigas förslag har avstyrkts av målarmästarnas riksförening i Sverige, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges redareförening och Sveriges segelfartygsförening samt svenska landskommunernas förbund med motiveringar i huvudsak av samma innehåll som reservanternas bland de sakkunniga anfört.

De sakkunnigas förslag rörande lönestatistik för skogsarbetare har avstyrkts av domänstyrelsen, föreningen skogsarbeten, svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges skogsägareförbund samt Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening.

Vad angår de mer speciella frågorna i förslaget har den föreslagna obligatoriska uppgiftsskyldigheten för arbetsgivare berörts, förutom såsom redan nämnts av länsstyrelsen i Malmöhus län, även av några andra remissmyndigheter.

Riksräkenskapsverket anför i detta sammanhang att om, såsom verket ifrågasatt, lönestatistiken begränsades efter en representativ metod, vikten av reservanternas invändning mot uppgiftspliktens införande minskades.

Statistiska centralbyrån finner i likhet med de sakkunniga att den föreslagna utvidgningen av lönestatistiken torde förutsätta införande av skyldig-

het för arbetsgivarna att lämna de för densamma erforderliga uppgifterna, för vilket ändamål skulle erfordras en viss standardisering av bokföringen rörande löner och arbetstid.

Lantbruksstyrelsen finner det vara lämpligast, att lönestatistiken även i fortsättningen bygges på frivilligt uppgiftslämnande.

Socialstyrelsen finner det önskvärt, att lönestatistiken i större utsträckning än hittills baseras på nominativa primäruppgifter, inhämtade från vederbörande arbetsgivare. Därigenom erhöles möjlighet att belysa de individuella löneolikheter och de skiljaktigheter i löneinkomst, som stode i samband med levnadsålder och yrkesspecialitet. Skulle en utvidgning av lönestatistiken i denna riktning komma till stånd, syntes det dock styrelsen ofrånkomligt att, såsom de sakkunniga föreslagit, skyldighet stadgades för arbetsgivare att på anmodan från socialstyrelsen lämna uppgifter om enskilda löntagares arbetstids- och löneförhållanden.

Generalpoststyrelsen framhåller, att då uppgiftsskyldighet skulle åligga alla statliga organ och dessutom enskilda företag, förslaget tillämpning icke skulle kunna undgå att få vissa återverkningar i form av minskad tillgång på arbetskraft.

Vattenfallsstyrelsen anför, att såväl snabbundersökningar som löneräkningar beträffande företag med egen fortlöpande lönestatistik borde baseras på företagets statistik, sedan denna i erforderlig mån standardiserats, i stället för på nominativa primäruppgifter.

De synpunkter, som reservanternas bland de sakkunniga anfört som motivering till sitt avstyrkande av förslaget om införande av obligatorisk uppgiftsskyldighet för arbetsgivare, ha i huvudsak rönt instämmanden av *flertalet* hörda *arbetsgivarorganisationer*.

Ett flertal remissmyndigheter framhålla, att utarbetandet av en enhetlig yrkesnomenklatur, som utgjorde grunden för den föreslagna utvidgningen av lönestatistiken, med hänsyn till alla därmed förknippade svårigheter måste i och för sig draga en avsevärd tid.

Ur *statens arbetsmarknadskommissionens* yttrande må följande anföras.

De sakkunniga ha som en särskild svårighet framhållit, att till grund för en utvidgad och mera differentierad lönestatistik måste läggas en synnerligen omfattande yrkesnomenklatur, baserad på ingående undersökningar av yrkesstruktur och yrkesterminologi inom olika näringsgrenar. Kommissionen vill härvidlag hänvisa till det omfattande utredningsarbete, som för närvarande pågår inom kommissionen i samband med utarbetandet av ett yrkeskartotek. Detta kartotek täckte den 31 december 1946 något över en miljon yrkesutövare eller omkring 37 % av samtliga. Hela kartotekets första upplaga beräknas vara färdig med utgången av 1948, men redan dessförinnan komma de flesta större yrkesområden att vara genomarbetade. Uppgifterna i detta kartotek, det använda primärmaterialet samt den erfarenhet, som samlats genom kartotekundersökningarna torde kunna underlätta uppgörandet av en relativt differentierad nomenklatur och en naturlig avvägning mellan olika grupperingsprinciper. Det synes därför vara lämpligt, att

ett samarbete på denna punkt inledes mellan det organ, som handhar utarbetandet av lönestatistiken, och kommissionen. Kommissionen vill i detta sammanhang även understryka betydelsen av att, om en allmän löneräkning kommer till stånd, dess primärmaterial utnyttjas för en undersökning beträffande antalet löntagare, tillhörande olika yrkesspecialiteter.

Statistiska centralbyrån framhåller, att vid arbetet på enhetlig yrkesnomenklatur om möjligt hänsyn borde tagas till den vid folkräkningen använda yrkesgrupperingen.

Bankernas förhandlingsorganisation påpekar att statistikmaterialet borde redovisas gemensamt endast för sådana företag, som tillhörde samma verksamhetsområden och hade samma arbetsuppgifter. Inom varje sådan grupp torde, med utgångspunkt från arbetsförhållandena inom bankerna, uppdelningen därefter kunna begränsas till ett särskiljande av befattningshavarna i två huvudgrupper, dels direkt befordrade (chefstjänstemän) dels övrig personal, som komme att omfatta den övervägande delen av de redovisade. Möjligen skulle man i sistnämnda grupp kunna urskilja en undergrupp, nämligen rutinpersonal med enklare arbetsuppgifter.

I några remissyttranden har frågan, huruvida och i vad mån de sakkunnigas förslag kunde giva möjlighet till inskränkning i annan nu förefintlig statistik, upptagits till behandling.

Försvarets fabriksstyrelse ävensom *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* framhålla härutinnan, att den av de sakkunniga föreslagna utvidgningen av socialstyrelsens lönestatistik icke torde medföra någon inskränkning i den lönestatistik, som för närvarande utarbetades inom styrelserna, med hänsyn till att den egna statistiken icke vore av intresse endast vid kollektivavtalsförhandlingar utan även vore av stor betydelse för styrelsernas löpande arbetsuppgifter, exempelvis offertarbete, kostnadsberäkning och planering överhuvud.

Generalpoststyrelsen framhåller, att den nu av statens avtalsnämnd utarbetade lönestatistiken för den kollektivavtalsanställda personalen — till huvudsaklig del bestående av arbetare vid postverkets industrier, postdiligenspersonal, städningpersonal och fastighetsarbetare — skulle kunna ersättas av den föreslagna lönestatistiken, men att den av postverket förda lönestatistik, som redan nu för internt bruk upprättas beträffande denna personal, måste bibehållas oförändrad.

Bankernas förhandlingsorganisation, *handelns arbetsgivareorganisation* och *svenska landstingsförbundet* kunna icke finna, att den föreslagna offentliga lönestatistiken skulle kunna ersätta organisationernas egen statistik.

Frågan om de ändringar i sekretesslagen, som föranledas av de sakkunnigas förslag, har behandlats i yttranden avgivna av 1943 års sekretessutredning, kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, riksräkenskapsverket, socialstyrelsen och statistiska centralbyrån. En närmare redogörelse härför torde senare komma att lämnas av chefen för justitiedepartementet vid anmälan av proposition angående vissa ändringar i sekretesslagen.

De sakkunnigas förslag om inrättande av en rådgivande nämnd har tillstyrkts av kommerskollegium, socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, landsorganisationen i Sverige samt tjänstemännens centralorganisation.

Landsorganisationen har därvid, med hänsyn till de mångskiftande förhållandena inom landsorganisationens verksamhetsområde, uttalat önskemål att erhålla tre representanter i nämnden i stället för föreslagna två.

Riksräkenskapsverket har ifrågasatt behovet av den rådgivande nämnden vid socialstyrelsens sida. Ämbetsverket erinrar, att denna fråga berörde spörsmålet om den offentliga statistikens allmänna organisation, i vilket ämne verket avgivit utlåtande den 25 september 1943. I avbidan på statsmakternas ställningstagande i denna fråga borde det synas möjligt för socialstyrelsen att få erforderlig och allsidig kontakt med de för det lönestatistiska arbetet intresserade myndigheterna och enskilda utan att för ändamålet skulle behöva inrättas en särskild nämnd.

Frågan om möjligheterna till ett lönestatistiskt samarbete mellan partsorganisationerna på arbetsmarknaden har varit föremål för behandling i några remissyttranden.

Svenska landskommunernas förbund och tidningarnas arbetsgivareförening ansluta sig till det av reservanterna bland de sakkunniga framlagda förslaget om en undersökning i vad mån parterna inom respektive avtalsområden skulle kunna träffa överenskommelse om gemensamt tillgodogörande av det lönestatistiska materialet.

Landsorganisationen i Sverige uttalar, att en allomfattande offentlig lönestatistik icke kan ersättas av en av arbetsmarknadsorganisationerna på varje särskilt område upprättad statistik samt framhåller därvid följande.

I den av herrar Brodén och Styrman framförda reservationen till betänkandet anföres att den av majoriteten föreslagna utvidgningen av den offentliga lönestatistiken icke bör genomföras och att arbetsmarknadsparterna i stället skulle gemensamt tillgodogöra sig den statistik, som utarbetas inom en del av Svenska arbetsgivareföreningens yrkesförbund. Önskemål om gemensam statistik har tidigare framförts från fackföreningsrörelsens sida, men detta har då avvisats av arbetsgivarorganisationerna. Även om inställningen i detta avseende sålunda ändrats måste det framhållas, att ingen av arbetsmarknadsorganisationerna på varje särskilt område upprättad statistik kan ersätta en mera allomfattande offentlig lönestatistik. Denna skall icke endast ge upplysning om löneförhållandena inom de områden som täckas av organisationerna utan också visa löneläget för icke organiserade arbetare eller hos icke organiserade arbetsgivare. Den skall även ge möjlighet till rättvisande jämförelser från det ena yrkesområdet till det andra. Landsorganisationen måste därför framhålla, att reservanternas förslag icke kan vara tillfyllest.

De sakkunnigas förslag till organisation av de lönestatistiska undersökningarna har behandlats i några remissvar.

Allmänna lönenämnden finner det i betänkandet framlagda materialet icke utgöra tillräckligt underlag för bedömning av vare sig behovet av personal vid de planerade lönestatistiska undersökningarna eller personalens lönegradsplacering.

Socialstyrelsen framhåller, att en utvidgning av den offentliga lönestatistiken enligt de sakkunnigas förslag komme att ställa mycket stora anspråk på den arbetsledande personalen. Då de erfarenheter och specialkunskaper, som efter hand förvärvades under arbetet med dylika undersökningar, utan tvivel komme att bli av stor betydelse för möjligheten att hastigt och med lägsta möjliga kostnader fullfölja ifrågasättande undersökningar, vore det enligt socialstyrelsens uppfattning av stor vikt, att de tjänstemän, som knötes till denna statistik, bereddes sådana lönevillkor och avancemangsmöjligheter, att deras erfarenhet under en längre följd av år kunde utnyttjas för genomförandet av lönestatistiska undersökningar.

Statskontoret uttalar, att högre tjänsteställning än som förste aktuarie i 26 lönegraden icke syntes ämbetsverket motiverad för de befattningshavare, som avsetts skola fungera som ledare för de lönestatistiska undersökningarna.

Landsorganisationen i Sverige ifrågasätter, huruvida icke lönestatistiken borde hänföras till det arbetsområde, som komme att höra under ett blivande permanent ämbetsverk för arbetsmarknadsfrågor.

Departementschefen.

I likhet med de lönestatistiksakkunniga finner jag önskvärt, att en utvidgning och förbättring av den offentliga lönestatistiken kommer till stånd för att lönestatistiken på ett tillfredsställande sätt skall kunna fylla sina huvuduppgifter, nämligen att tjäna dels såsom informationsbas för den ekonomiska och sociala politiken, dels ock såsom underlag vid förhandlingar om löneavtal mellan parterna på arbetsmarknaden. Även om jag således i princip är ense med de sakkunniga om behovet av en utvidgning och förbättring av den offentliga lönestatistiken, anser jag mig likväl för närvarande icke beredd att förorda en sådan omläggning av lönestatistiken, som de sakkunniga föreslagit. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle onekligen i avseende å uppgiftslämmandet medföra ett icke oväsentligt ökat kameralt arbete för näringslivets företag, vilkas kamerala resurser ännu i betydande grad tagas i anspråk av övergångssvårigheterna vid källskattereformen, och skulle i avseende å bearbetningen medföra en avsevärt vidgad administrativ apparat. På grund härav synes man vid nu rådande brist på arbetskraft böra iakttaga viss försiktighet vid utbyggnad av lönestatistiken. Kravet på försiktighet i dagens läge accentueras även av det förhållandet, att vissa för den offentliga lönestatistikens omläggning betydelsefulla frågor ännu icke vunnit en tillfredsställande lösning. Enligt min mening tarvar frågan om samordningen av lönestatistiken med annan ekonomisk statistik ytterligare utredning, likaså frågan huruvida uppgiftsinsamlingen för lönestatistiken behöver omfatta samtliga arbetstagare eller kan begränsas till ett representativt urval. I avbidan på ett närmare klarläggande av dessa problem finner jag lämpligt att avgörandet angående den offentliga lönestatistikens framtida omfattning och organisation uppskjutes.

Det är emellertid angeläget att reformen av lönestatistiken icke härigenom förskjutes alltför långt i framtiden utan att förutsättningarna för genomförandet av en förbättrad lönestatistik, i den mån så kan ske, redan nu skapas och de förberedelsearbeten, som för närvarande kunna vidtagas, också komma till stånd.

För att den offentliga lönestatistiken skall kunna fylla sina huvuduppgifter utgår jag, i likhet med de sakkunniga, såsom självklart ifrån, att denna statistik, åtminstone såvitt angår flertalet näringsområden, måste grundas på nominativa primäruppgifter rörande arbetstid och löneinkomster, inhämtade från vederbörande arbetsgivare. Blott på basis av uppgifter av sådan art synes möjligt att erhålla en lönestatistik, som — i motsats till socialstyrelsens nuvarande lönestatistik för industriarbetare m. fl. — belyser spridningen av löneinkomsterna och de skiljaktigheter i inkomst, som betingas av levnadsålder och yrkesspecialitet. För att en statistik av detta slag med säkerhet skall bli fullt representativ och tillförlitlig och icke komma att påverkas av godtyckliga faktorer, har jag i likhet med de sakkunniga funnit det vara ofrånkomligt att den baseras på obligatorisk uppgiftsskyldighet för de berörda arbetsgivarna. Denna uppgiftsskyldighet bör givetvis, när den tages i anspråk, utformas i nära samråd med arbetsgivarorganisationerna och under beaktande av de inom olika näringsområden skiftande förhållandena. Man torde kunna räkna med att, sedan källskattereformen genomförts, det administrativa merarbetet för företagen på grund av den uppgiftsskyldighet, som kan komma i fråga, skall bli relativt begränsat. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser om skyldighet för arbetsgivare att på anmodan av socialstyrelsen lämna uppgifter om anställda personers arbetstids- och löneförhållanden.

De sakkunniga ha föreslagit, att socialstyrelsen skulle bereda möjlighet att efter framställning från partsorganisation, förlikningsman eller annan myndighet verkställa lönestatistiska undersökningar beträffande särskilda företag eller att till sådan organisation eller myndighet i samband med avtalsförhandlingar utlämna lönestatistik beträffande särskilt företag. Det är givet att en sådan anordning kan vara av stort värde ur förhandlingsarbetets synpunkt, och jag vill tillstyrka att möjligheter härför tillskapas. De ändringar i sekretesslagen, som föranledas härav, torde senare komma att anmälas av chefen för justitiedepartementet.

De sakkunniga ha förordat, att de hos respektive företag anställda skulle genom ombud erhålla tillfälle, förslagsvis under någon vecka, att granska de uppgifter, som arbetsgivaren avsåge att lämna till lönestatistiken. Jag delar uppfattningen, att en anordning i sådant syfte är ägnad att skapa ökat förtroende från partsorganisationernas sida för den offentliga lönestatistiken. Jag utgår emellertid ifrån, att arbetsgivarna i allmänhet icke ha anledning att motsätta sig en dylik anordning utan finna det naturligt att bereda ombud för sina egna arbetare tillfälle till sådan granskning av uppgifterna, innan de avlämnas till socialstyrelsen. Därest någon företagare skulle av särskilda skäl avböja detta, bör det stå honom fritt att direkt insända uppgifterna till styrelsen. Möjlighet bör dock i sådant fall föreligga för myndigheten att efter

Kungl. Maj:ts anvisningar pröva de anförda skälen emot ett utlämnande av de insända uppgifterna och att sålunda, där granskning finnes erforderlig, utställa uppgifterna till granskning av ombud för de anställda. Vid behandling av den nyss berörda frågan om ändring i sekretesslagen torde jämväl detta önskemål komma att beaktas.

Därest av partsorganisation hos socialstyrelsen begäres utförandet av en särskild lönestatistisk utredning, som eljest icke skulle av styrelsen ha utförts, förutsätter jag i likhet med de sakkunniga att de särskilda kostnaderna för bearbetningen gäldas av vederbörande partsorganisation. I övrigt kommer omfattningen av de lönestatistiska undersökningar, som av styrelsen framdeles skola verkställas, att bestämmas av ramen för medel, som riksdagen varje år anvisar för ändamålet. Av skäl som tidigare anförts är jag icke beredd att för nästa budgetår äska några medel för nya lönestatistiska undersökningar.

Ett betydelsefullt förberedelsearbete för reformen av lönestatistiken torde emellertid redan under nästa budgetår böra utföras inom socialstyrelsen. De sakkunniga ha framhållit att färdigställandet av en enhetlig yrkesnomenklatur, med hänsyn till alla därmed förknippade svårigheter, i och för sig måste komma att draga en avsevärd tid. Det förhållandet, att de sakkunniga icke verkställt en realprövning av denna fråga utan ställt arbetet på en enhetlig yrkesnomenklatur på framtiden, har vid remissen ofta åberopats som skäl för ett uppskov med hela förslaget om förbättrad lönestatistik. För min del finner jag det angeläget att arbetet med färdigställandet av en enhetlig yrkesnomenklatur snarast igångsättes inom socialstyrelsen. Därvid bör beaktas den inom statens arbetsmarknadskommission pågående utredningsverksamheten för utarbetande av ett yrkeskartotek till hjälp vid yrkesvägledningen. Den erfarenhet, som erhållits vid arbetet på detta kartotek, torde i olika hänseenden vara av värde vid uppgörandet av en yrkesnomenklatur. Det synes mig därför lämpligt att socialstyrelsen erhåller i uppdrag att i samarbete med statens arbetsmarknadskommission färdigställa den för den offentliga lönestatistiken erforderliga yrkesnomenklaturen.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de av mig i det föregående angivna förberedande åtgärderna för förbättring av den officiella lönestatistiken.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.